

פרפראות

פאר

סוכות שמחת תורה תשפ"א

קריאת ספר

יונה ביום

כיפור בא

לעורך על

ימי הסוכות

פרפראות פאר

קריאת ספר יונה ביום כיפור בא לעורר על ימי הסוכות עמוד ב'

מפתח ענינים סוכות שמחת תורה תשפ"א

עמוד י ביאור בהושענא לשבת ממתנת עד כלות השבת

איך נקטו חז"ל הלשון אשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו

עמוד יא הושענא למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש ביאור מבעל דברי שאול

דברים נוראים מהזוהר הקדוש להושענא רבה ושמני עצרת

עמוד יב תירוץ הגאון מוילנא על הקושיא בלשון הגמרא ותירוץ נוסף

רמז יש לגי פעמים בשנה שנוהגין לאכול קרעפלעך

צילא דמהימנותא הוא ההכנה לחלק התורה בשמחת תורה

עמוד יג

ואמר ביום ההוא לפני ההקפות וביאור כל אחד ואחד מראה באצבעו

עמוד יד

נגילה ונשמחה, נגיל ונשיש כי היא לנו עוז ואורה, ההבדל בין גיל לשמחה

השם הקפה בש"ת מבואר ע"י מעשה העני שקיבל בהקפה

על הסלע הך ויצאו מים, איך הזכיר חובת משה רבינו, כזכות

עמוד ט"ו הקב"ה חזר על כל אומה ולשון לפי שאין עונשין מן הדין, מהר"ל

עמוד ט"ז הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת

ביאור הכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן ע"ד הכי מבורכת ה' ארצו

עמוד ב מקץ ארבעים יום למחרת יו"כ נשכח כי עיקר העבדות הוא בחג הסוכות

קריאת ספר יונה ביום כיפור בא לעורר על ימי הסוכות

עמוד ג רמז בכתובים לארבעים ימי תשובה שנתן הקב"ה לישראל

סוכת ארעי זה בית המקדש וכשיקים את הסוכה הנופלת יהיה ביתו קבוע

עמוד ד מצוות סוכה כמצוות ישוב א"י והלימוד לסוכה מישוב הארץ

ראשון לחשבון עונות הוא יום 20 לבריאת העולם עפ"י המהרש"א

עמוד ה ע"י צאת השמש מוכח מי הם אוהביו כדכתיב ואוהביו כצאת השמש

בזכות צאתי מביתי החוצה מכוון לוירץ לקראתם והשענו תחת העץ

עמוד ו ע"י מעשה שהיה מבאר הג"ר שלמה קלוגר טעם למצוות סוכה איך ניתן לבקש שכר על מצות סוכה

עמוד ז נטילת האתרוג אפשר שהוא לתקן חטאו של אדם הראשון

בסוכות יש ללמוד מהנמלה כמ"ש לך אל נמלה עצל

למה שינו חז"ל בהביאם הפסוק בענין אמירת שקר

עמוד ח' הקיתון ששפך רבו על פניו אפשר שהוא הכוס שמזג לרבו בניסוך המים

שימני כחותם על לבך וגוי' מים רבים לא יוכלו את האהבה

קושיית הרמב"ם בהבדל בין ד' מינים שבלולב לתפילין ותירוץ נאה

עמוד ט הושענא אום נצורה נקט השבת בלשון נצורה דייקא

קריאת ספר יונה ביום כיפור בא לעורר על ימי הסוכות

כתיב (יונה פרק ד'), וירע אל יונה רעה גדולה ויחר לו, ויתפלל אל ה' ויאמר אנה ה' הלוא זה דברי עד היותי על אדמתי על כן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי כי אתה קל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה, ועתה ה' קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי, ויאמר ה' ההיטב חרה לך,

ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סוכה וישב תחתיה בצל, וימן ה' אלקים קיקיון ויעל מעל ליונה להיות צל על ראשו

להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה,

כתב הרד"ק, וימן קיקיון, הצמיחו לפי שעה, ואעפ"י שעשה לו סוכה לצל, אולי יבשו עצי הסוכה, ע"כ,

וימן האלקים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את הקיקיון וייבש, ויהי כזרח השמש וימן אלקים רוח קדים חרישית ותך השמש על ראש יונה ויתעלף וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחיי, ויאמר אלקים אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון ויאמר היטב חרה לי עד מות,

מבואר, כי הסוכה שעשה יונה היתה עשויה לצל וגרמה לו שמחה גדולה, כמ"ש וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה,

וזהו רמז לחג הסוכות, כדי לדעת ולזכור כי ימי הסוכה יחלפו מהר מאוד, כקיקיון הזה שהיה ליונה הנביא, נתנו לנו ללמוד את ספר יונה ביום כפור כהכנה רבה לימי הסוכות,

וכפי שביאר בעל נועם מגדים, שימי התשובה הם ההכנה לימי הסוכות

רמז בכתוב סר צלם

ונרמז גם בפרשת מרגלים כי יש לדעת כי ימי הסוכה חולפים כקיקיון כמו שנאמר (במדבר י"ד ט'), סר צלם מעליהם, לרמז כי צל הסוכה עוד מעט ואיננו, וגם כתיב סוכה תהיה לצל יומם, וביידיש, מדארף ציילען די טייג,

מקץ ארבעים יום למחרת יו"כ נשכח כי עיקר העבדות הוא בחג הסוכות

איתא בספר נועם מגדים מהגמרה"ר אליעזר הורוביץ זצוק"ל, משנת תקס"ז, וכך כתב בתחילת פרשת שלח, כתיב (במדבר פרק יג כה) "וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום" וגו', להבין ולהשכיל פירוש המקרא קודש בדרך חכמה ומוסר,

אפתח פיתחא לנפשאי לפרש הכתוב, והנראה, כי ירמז לדרך אשר ינהגו בו בני אדם אשר כל ימות השנה איש לדרכו פנו ולא יעוררו לבם לשוב בתשובה לאבינו שבשמים, כי אם בהגיע סמוך לראש השנה ויום הכפורים. זה דרכם בהגיע חודש אלול להתחיל לשוב ולהטיב דרכם. כי השופר יעורר לב האדם כמ"ש הרמב"ם ז"ל בטעם הפשוט של שופר שהוא על דרך עורו ישנים. ועל דרך הכתוב (עמוס ג, ו) היתקע שופר בעיר, ובהתקע שופר בראש חודש יעורר לבם וישבו ובראש השנה ביותר ובעשרת ימי תשובה עוד יותר מתקדשים ומתטהרים וביום הכיפורים עוד יותר. וזה טוב ויפה. אבל תיכף בכלות יום הקדוש יום הכפורים. זה דרכם כסל למו ירפו ידיהם מהתשובה,

עיקר העבדות הוא בחג הסוכות וביחוד שמ"ע וש"ת

ולא ידעו ולא יבינו, כי העיקר העבדות הוא בחג הסוכות. וביחוד בשמיני עצרת ובשמחת תורה, עצרת תהיה לכם (במדבר כט ל"ה) לזכות להתקיים בנו הביאני המלך חדריו (שה"ש א ד) כידוע ליודעים. ובדברי הזוהר הקדוש שילהי פרשת פנחס שים עינדך עליו ובין תבין אשר לפניך ותבין ותשכיל שכדברינו כן הוא,

ובזה ירמז הכתוב על דברת והנהגת בני אדם הללו. וישבו מתור הארץ. מלעורר הגוף שישבו בתשובה אשר עוררו אותו קצת ויהיה מתור, מלשון חכמינו ז"ל (פסחים ק"ב ע"ב) תיר ולא תיר. ותיירי ואוקמי רבי יוחנן לרב כהנא בבבא קמא (ק"ז ע"ב) דהיינו הקיצו ועוררו.

כן יאמר כאן, מתור הארץ, פירוש מלעורר את הארץ מקץ ארבעים יום. שהם תלתין יומין דאלול ועשרת ימי תשובה הרי בין הכל ארבעים יום, ומקץ ארבעים יום טרם חג הסוכות ושמיני עצרת יחזרו מלעורר הגוף לתשובה כנ"ל.

רמז בכתובים לארבעים ימי תשובה שנתן הקב"ה לישראל

כתיב (במדבר י"ד ל"ד), "כימים אשר תרתם את הארץ, ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה, תשאו את עונותיכם",

אפשר לרמז הפסוק, כי אלו ארבעים ימי תשובה
מר"ח אלול ור"ה ויו"ב

"אשר תרתם את הארץ" רמז למרגלי הגוף, כמו שפירש רש"י את הפסוק בפרשתנו (במדבר ט"ו ל"ט) "ולא תתורו אחרי לבבכם" כתב רש"י, כמו (במדבר יג) "מתור הארץ", הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות, עכ"ל,

"ארבעים יום", רמז לארבעים ימי תשובה, כמ"ש בספר אבודרהם סדר תפלת ראש השנה, וז"ל, ויש מקומות שנוהגין להשכים **מראש חדש אלול**, כי בראש חדש אלול עלה משה להר פעם שלישית לקבל לוחות שניות, והתפלל בהם על ישראל, ונתקבלה תפלתו, ונתנו לו הלוחות וירד ביוה"כ, ונקבע יום מחילה וסליחה לדורות.

והדרשנים אומרים סמך לדבר, "אני לדודי ודודי לי" ר"ת אלו"ל. וסופי תיבות ד' יודי"ן **מספר מ' יום**, עכ"ל **אבודהם**,

"יום לשנה יום לשנה" רמז לשתי ימים ראשונים של השנה, שהם **ראש השנה**,

"תשאו את עונותיכם", רמז ליום כיפור, כמ"ש הכתוב (ויקרא ט' ב') ונשא השעיר עליו את כל עונותם, ובימים אלו תשאו את עונותיכם מאתכם.

וזהו הרמז לארבעים ימי תשובה.

* * * * *

סוכת ארעי זה בית המקדש וכשיקים את הסוכה הנופלת יהיה ביתו קבוע

ביאור המדרש מבעל עקידת יצחק

איתא במדרש (שמות רבה פרשה ל"ד פסקה ג') אמר להם הקב"ה לישראל,

אתם הצאן, דכתיב (יחזקאל לד, לא) "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם".

ואני הרועה, דכתיב (תהלים פ, ב) רועה ישראל האזינה. עשו לי דיר שארעה אתכם.

אתם הכרם דכתיב (ישעיה ה, ז) כי כרם ה' צבאות בית ישראל,

ואני השומר, דכתיב (תהלים קכא, ד) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. **עשו לי סכה שאשמור אתכם**.

אתם הבנים דכתיב (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלקיכם,

ואני האב, דכתיב (ירמיה לא, ח) כי הייתי לישראל לאב. כבוד הוא לאב שיהיו בניו עמו, וכבוד הוא לבנים שיהיו אצל אביהם, דכתיב (משלי יז, ו) עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם. לכך עשו לי בית שאדור ביניכם, ע"כ,

הכוונה למשכן, לבית המקדש, לבית השלישי

כתב בעקידת יצחק (שמות שער נ עמוד רצ"ז עמודה א') נתבאר מכל מה שנאמר, שכבר נמצאו בכתובים אל דירת האלקות בינינו שלשה מיני דיורין,

האחד, הוא המשכן אשר נתפרסם ענינו בתורה האלהית אשר עמדנו על ענינו.

והשני, הוא הבית אשר בנה שלמה, אשר נזכרה בספר שמואל ובספר מלכים ובדברי הימים על הדרך שנתבאר.

והבית השלישי העתידה להבנות על ידו יתעלה, אשר בא עליה כל ספר יחזקאל, כמו שהוכחנו, ואשר נבאו עליה כל הנביאים כלם כאשר נתפרסם:

ולדעתי כי לכל הדברים האלה, ואל הסוד הזה העצום, כווננו חכמינו ז"ל (ש"ר פרשה לד, ג) במאמר ההוא אשר זכרנו תחלה, שהם אמרו

אתם הצאן ואני הרועה, עשו לי דיר וכו',
אתם הכרם ואני השומר עשו לי סוכה.
אתם הבנים ואני האב עשו לי הבית.

כי הנה באמת, הדיור הוא רמז גדול אל המשכן שנעשה במדבר. וכי כמוהו נעשה מקרשים מטולטלים, ושם היה רועה אותם כל ארבעים שנה שהיו רועים במדבר, במו,

מצוות סוכה כמצוות ישוב א"י והלימוד לסוכה מישוב הארץ

איתא בירושלמי (סוכה פרק ב הלכה ז) **כתיב** (ויקרא כג מב) "בסכת תשבו שבעת ימים וגוי למען ידעו דורותיכם" וגוי, ואין תשבו אלא **תדורו**. כמה דאת אמר (דברים יא לא) **וירשתם אותה וישבתם בה**. שיהא אוכל בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו לסוכה, ע"כ,

יש לכוון וירשתם אותה ללמען ידעו דורותיכם

יש לרמז למצוות סוכה, שמביא הירושלמי, ולפרש **וירשתם אותה** הכונה להוריש את מצוות סוכה לדורות הבאים כמ"ש (ויקרא כ"ג מ"ג) "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתתי" וגוי,

ההשוואה בין סוכה לישוב הארץ

כתיב (תהלים ע"ו ג') "ויהי בשלם סכו ומעונתו **בציון**", ששני מצות אלו נכנסים בשלמות למצות ישוב אר"י וסוכה

מצות סוכה וישוב הארץ הם בכל גופו

בעוד כל מצוה מתקיימת באבר מאברי הגוף כגון תפילין בזרועו וכו', ואז אותו אבר במיוחד נעשה מרכבה להשראת כבודו יתברך בו,

אך יש שני מצוות אשר כל אבריו של האדם דוקא מתעסקים בהם והם ישוב ארץ ישראל ושיבת סוכה כמש"כ "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (הגרי"א וינטרוב שליט"א בשם הגרי"א)

* * * * *

ראשון לחשבון עונות הוא יום 20 לבריאת העולם עפ"י המהרש"א

איתא במדרש (תנחומא אמור פרק כ"ב) **כתיב** (ויקרא כ"ג מ"ו) "**ולקחתם לכם ביום הראשון**" ראשון לחשבון עונות, ע"כ,

עפ"י יסודו של המהרש"א מבואר כפ"ו פ למה היום **הראשון הוא ראשון לחשבון עונות**

ובשלו, ובבאר. וכמו שאמר (דברים ב, ז) זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר.

אמנם הבית אשר בנה שלמה, לפי שלא נתקיימה ולא היתה דירת קבע אל השכינה כמו שהיתה הכוונה, לזה **קראו אותה סוכה**, להורות שלא היתה הכונה האלקית בה רק בדרך עראי **כענין הסכה לבד**. וכן תארו דוד באומרו (תהלים כז, ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה' וגוי, וסמך ליה (שם, ה) **כי יצפנני בסכה** וגוי. וכל הימים אשר היה הבית נכון, נמשלו ישראל לכרם, והוא כמו שאמר (ישעיה ה, א) "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו". "כרם היה לשלמה בבעל המון" (שיר השירים ח, יא) ובשם ישראל יכנה. "כרמי שלא לא נטרתי" (שם א, ו). והקב"ה היה שומר, כגון זה שיושב ומשמר אותם, כמו שאמר בפירוש פעמים שלש (מלכים ב יט, לד) "וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי".

ועל זה הענין כשנסתלק הגנת הגן מעל סביבותיה, נאמר (ישעיה א, ח) **ונותרה בת ציון כסוכה בכרם** וגוי. והשומר הלך חלף לו. וכן נאמר על חרבנה (שם ה, ה) **הסר משוכתו והיה לבער**. ולא שכח זה ירמיהו בקוננו עליה (איכה ב, ו) **ויחמוס כגן שכו**:

אמנם על מה שיקווה, מהתחזקות זה הענין והיותו על שלמותו לקץ הימים כמו שביארנו אמר הנביא עמוס (ט"ו י"א) "**ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציהן והריסותיו אקים ובניתיה כימי עולם**"

והנה לפי שענין הסוכה והכשירה הוא כשתכלול שלשה דפנות והסכך (סוכה ב' א). הנה על הדפנות שהיו נפרצות במלואן אמר **וגדרתי את פרציהן**. ועל הריסות הסכך אמר **והריסותיו אקים**. ועל קיומה והעמדתה לעד אמר **ובניתיה כימי עולם**. הנה שהוציאה **מכלל סוכה והעלה אותה לכלל בית קבוע** לדירה לעד לעולם שמאמר כימי עולם הוא שיבנה אותה קיימת ונצחית לעד כימי השמים על הארץ,

באותיות סוכה יש לרמז,

ס=4 דפנות, **ו=1+1** טפח, **כ=3** ה=2+ טפח, **כרם=3, 2, 4**, וכשהשומר עזב התפרקה הסוכה, עד שתבנה בב"א.

* * * * *

ע"י צאת השמש מוכח מי הם אוהביו כדכתיב ואוהביו כצאת השמש

איתא בגמרא (עבודה זרה ג' ע"א) אמר הקב"ה לעכו"ם, מצוה קלה יש לי **וסוכה שמה** לכו ועשו אותה, מיד כל אחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם **חמה בתקופת תמוז**, וכל אחד ואחד **מבעט בסוכתו ויוצא**,

והרי **ישראל נמי**, זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא, והוי להו **צערא**, ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, נהי דפטור, **בעוטי מי מבעטי**, ע"כ,

מבואר, דישראל, אעפ"י דהוי ליה **צערא**, אינו מבעט, אלא **שמח ביסוריו**, והעכו"ם כשמצטער, **מבעט ביסורים**,

איתא בגמרא, (שבת פ"ח ע"ב, ועוד), תנו רבנן עלובין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, **עושין מאהבה ושמחין ביסורין**, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה' ל"א) **"ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"**,

מבואר, כי ע"י הוצאת השמש בגבורתו, מוכיח הקב"ה מי הם אוהביו

והכי **פירוש**, כאשר הקב"ה רוצה להראות מי הם אוהביו **שעושין מאהבה ושמחין ביסורין**, הוא עושה זאת ע"י הסוכה בהוצאת השמש בגבורתו, שמקדיר עליהם חמה, וע"י כך רואים מי הם אלה שבועטין ביסורים, ומי הם אוהביו, **ששמחים ביסורים**, וזה הפירוש ואוהביו, כיצד נדע מי הם אוהביו, **כצאת השמש בגבורתו**, ע"י הוצאת חמה מנרתיקה.

במהרש"א (ע"ז ג' ע"א) מבאר למה ניסה את הגויים במצוות סוכה, לומר להם כי את המצוות צריך לקיים בעוה"ז שהוא דירת ארעי.

* * * * *

בזכות צאתי מביתי החוצה מכוון לזרץ לקראתם והשענו תחת העץ

מצוות סוכה בזכות והשענו תחת העץ

איתא במדרש (בראשית רבה ו"א פרשה מח אות י"א) אמר הקדוש ברוך הוא **לאברהם**, אתה אמרת **והשענו תחת העץ**, חייך שאני **פורע לבניך**,

איתא בגמרא (מועד קטן כ"ח ע"א) **בחמשים שנה זו היא מיתת כרת**, ע"כ,

כתבו התוספות (בד"ה מת בחמישים), **בירושלמי** (ביכורים ו' ע"ב) **דייק**, מהא דכתיב, **ימי שנותינו שבעים שנה**, **דל עשרין דלא איענש עליהן**, נשתיירו חמשים,

ומקשה התוס' על הירושלמי, ותימה לפירושו דהא משמע בשמעתין **דבחמשים משנולד קאמר**,

ביאור המהרש"א בדברי הירושלמי המובא בתוספות

כתב המהרש"א (מועד קטן כ"ח ע"א ד"ה מת בחמישים), לבאר את הירושלמי מקושיית התוספות, **"ימי שנותינו בהם שבעים שנה"**, צא מהם עשרים שנים הראשונים, שבהם אין אדם נענש, נותרו חמישים שנה, והם כדמיון היובל, מ"ט שנים, ושנת החמישים, שהוא שנת היובל שבהם שב איש אל אחוזתו, והוא שנת השבעים לאדם, שהוא תכלית האדם, שישב אל אחוזתו,

מ"ט שנים הם ימי חשבון וספירה, שהם מכוונים כנגד **ספירת העומר**, ויום החמישים הוא קודש חג השבועות, ולמאן דאמר **דבניסן נברא העולם**, היה תחילת הבריאה בכ"ה באדר, הרי כ' יום עד יום ראשון של פסח, שהן חשובין כימי שנות נעורים, **דלא איענש עליהו**, ואח"כ מיום שיצאו ממצרים ימי הספירה **מ"ט יום**, יום לשנה עד חג השבועות, שהוא ביום החמישים **דמיון היובל**, אלו תו"ד המהרש"א, (עיי"ש באריכות דבריו לבאר דברי הירושלמי)

עכ"פ מבואר, דעשרים ימים הראשונים **מבריאת העולם**, הם כנגד עשרים שנים הראשונים שאין אדם נענש,

לדין דאמרינן **דבתשרי נברא העולם**, היה תחילת הבריאה בכ"ה באלול, א"כ עד היום הראשון של סוכות יש כ' יום,

לפי"ז **מבואר היטיב**, שיום ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עונות. שעד אז לא נענשים.

* * * * *

אתא אבוה איתחזי ליה בחלמיה, ואמר ליה, מי איכא דמיטרך קמי שמיא כולי האי, ואמר ליה, שני דוכתיך, (אל תשכב במטתך הלילה, רש"י), שני דוכתיה, למחר, אשכחיה דמרשם פורייה בסכיני, (רש"י, שרצו שדים להורגו, וחתכו את מטתו), ע"כ,

השווה הגאון מעשה זה לימים הנוראים וסוכות

כתב הגאון ר' שלמה קלוגר מבראד ז"ל, עפ"י דברי הגמרא הנ"ל, (מובא בספר פרדס יוסף, פרשת אמור, (עמוד רצ"א),

וראיתי טעם נכון לסוכות, דמוכח מזה דמי שטרך קמי שמיא יותר מדאי ראוי לירא ממזיקין, וצריך לשנות מקומו, כן בימים נוראים שהטרחנו בוראינו בתפילה, יתר מדאי, יש ג"כ לירא מפני מזיקין, וצריך לשנות מקומו, לכן צוה הקב"ה לצאת מבית לסוכה, ודפח"ח, ע"כ,

נראה לומר עפ"י טעם נכון זה, דלפיכך הקפידו כל כך על שינה בסוכה.

* * * * *

איך ניתן לבקש שכר על מצות סוכה

בתפילה שקודם כניסתו לסוכה יאמר, ובזכות צאתי מבית החוצה ודרך מצותיך ארוצה, יחשב לי זאת כאלו הרחקתי נדוד,

וקשה, דהבקשה, יחשב לי זאת כאלו הרחקתי נדוד, נראה כבקשת שכר ולכפרת עונות ע"י גלות, על קיום מצוות סוכה, ואיך אפשר לבקש שכר על קיום מצווה, הא שנינו, (אבות א' ג' ע"ז י"ט ע"א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס,

איתא בגמרא, (פסחים פ"ו ע"ב) כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא, ובמצוות סוכה הקב"ה אומר צא מדירת קבע, וע"ז אפשר לבוא בטענה ולומר, הרי למדנו "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא",

לפיכך, מכיוון ויכלנו לפטור עצמנו בטענה, מלצאת, לכן אין כאן בקשת שכר על קיום המצוה, אלא בקשת שכר, על שלא באנו בטענה.

* * * * *

בסוכות תשבו שבעת ימים, (ויקרא כג) וסוכה תהיה לצל יומם, (ישעיה ד), עכ"ל המדרש,

מבואר, כי מצוות סוכה הוא ע"י שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה אצל אברהם אבינו, ולכן יצא מביתו החוצה למצוא את האורחים, ובזכות צאתו מביתו החוצה, זכינו למצוות סוכה,

כתיב (ישעיהו פרק מ"א ח') "ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי", אוהבו הראשון של הקב"ה היה אברהם אבינו ע"ה,

לפיכך יש לתת טעם, שכאשר הקב"ה רוצה להוכיח כי זרעו של א"א הם אוהביו, מוכיח זאת ע"י הוצאת חמה מנרתיקה כפי שהיה אצל א"א, וע"י מצוות סוכה שהוא בא בזכותו של אברהם אבינו כמבואר.

לפי"ז יש לפרש בזכות צאתי מבית החוצה של אברהם אבינו, זכינו לצאתי מבית החוצה שבמצוות סוכה.

* * * * *

ע"י מעשה שהיה מבאר הג"ר שלמה קלוגר טעם למצוות סוכה

איתא בגמרא (תענית כ"ד ע"ב) ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבא, נגדיה רבא ומית, אשתמע מילתא בי שבור מלכא, בעא לצעורי לרבא,

אמרה ליה איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא לברה, לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי, דכל מאן דבעיין ממרייהו יהיב להו, אמר לה, מאי היא, בעיין רחמי ואתי מיטרא, אמר לה, ההוא משום דזימנא דמיטרא הוא, אלא לבעו רחמי האידנא בתקופת תמוז וליתי מיטרא, שלחה ליה לרבא, (דרחמא ליה לרבא, רש"י), כוין דעתך, ובעי רחמי דליתי מיטרא, בעי רחמי ולא אתי מיטרא,

אמר לפניו, רבונו של עולם, (תהלים מ"ד ב') "אלקים באזנינו שמענו, אבותינו ספרו לנו, פועל פעלת בימיהם בימי קדם", ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מיטרא, עד דשפוך מרזבי דצפורי לדיגלת,

יש לבאר לך אל נמלה עצל, שהעצל ילך אל הנמלה ויחכם ממנה, את האמת שיש בנמלה, ומצינו בנמלה את האמת שבה ע"י צל דייקא,

איתא בגמרא (חולין נ"ז ע"ב) אמרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא שעסקן (חוקר) בדברים היה, מאי עסקן בדברים, א"ר משרשיא, כתיב (משלי ו' ו') "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם", אשר אין לה קצין שוטר ומושל תכין בקיץ לחמה, אמר, איזיל איחזי אי ודאי הוא דלית להו מלכא, (ביקש לחקור אם נכון הדבר שאין לנמלה מלך),

אזל בתקופת תמוז, פרסיה לגלימיה, (פרס בגדו לעשות צל) אקינא דשומשמני, (על קן הנמלים) וברש"י הנמלים - אוהבים צל ושונאים חום), נפק אתא חד מינייהו (יצא אחד הנמלים) אתנח ביה סימנא, (נתן בו רבי שמעון בן חלפתא סימן) על, אמר להו נפל טולא, (הנמלה נכנסה חזרה לקן ואמרה לנמלים שיש בחוץ צל) נפקו ואתו, דלייה לגלימיה, נפל שמשא, (כשיצאו הנמלים הרים את בגדו וחזרה השמש) נפלו עליה וקטליה, (הנמלים הרגו את אותה הנמלה על כך ששיקרה אותם), עי"ש בהמשך המעשה,

מבואר, עד כמה יש אצל הנמלה את מידת האמת, וזאת למידים ע"י המעשה מהצל,

וע"ז יש לומר, משבח אני את העצלנים בחג, יבואו העצלנים בחג הזה שהוא צילא דמהימנותא צל האמת, וילמדו מהנמלה את מידת האמת שלמידים מהצל.

* * * * *

למה שינו חז"ל בהביאם הפסוק בענין אמירת שקר

כתיב (ירמיהו ט' ד') "למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו",

כתיב (תהלים ק"א) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני",

בגמרא סוכה מובא הפסוק למדו לשונם וגו'

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב), אמר רבי זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא, שנאמר "למדו לשונם דבר שקר", ע"כ,

נטילת האתרוג אפשר שהוא לתקן חטאו של אדם הראשון

כתיב (בראשית ב' ט') "ויצמח ה' אלקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע",

איתא בגמרא (תענית כ"ט ע"ב) **כתיב** (בראשית כ"ז כ"ז) "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כריח שדה של תפוחים,

כתבו התוספות (תענית כ"ט ב') - י"מ תפוחים כריח אתרוגים, וכ"כ כתבו התוס' (שבת פ"ח ע"א) דתפוח היינו אתרוג,

איתא במדרש (בראשית רבה פרשת בראשית פרשה טו סימן ז) כתיב כי טוב "העץ" למאכל, אמרת צא וראה איזהו אילן שעצו נאכל כפריו, ואין את מוצא אלא אתרוג, מבואר, דעץ שאכל אדם הראשון היה אתרוג,

תיקון לחטאו של אדם הראשון ע"י האתרוג

אפשר לומר, דאדם הראשון כשאכל האתרוג בניגוד לציווי השי"ת, עשה זאת "למען דעת", כמ"ש ועץ "הדעת" טוב ורע,

ולתקן זה נוטלים האתרוג, "למען דעת" כל עמי הארץ, כי אנו מצווין לעשות אך ורק את רצון הבורא, ואין עוד מלבדו.

* * * * *

בסוכות יש ללמוד מהנמלה כמ"ש לך אל נמלה עצל

איתא בגמרא (סוכות כ"ז ע"ב) א"ר אליעזר משבח אני את העצלנים בחג,

כתיב (משלי ו' ו'), "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם",

איתא בזה"ק (אמור דף ק"ג), דהסוכה הויא צילא דמהימנותא, ומבואר בזה"ק (פרשת פנחס דף ר"ל ע"א) פירוש שיושבים בצל האמת והאמונה,

מצינו את האמת אצל הנמלה וזה יש לעצל ללמוד בחג האמת

בגמרא יבמות מובא הפסוק למדו לשונם וגו'

איתא בגמרא (יבמות ס"ג ע"א), רב הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי, (עדשים), עבדא ליה חימצי (קטניות), חימצי - עבדא ליה טלופחי.

כי גדל חייא בריה, אפיך לה. (כתב רש"י אפיך לה, כשהיה אומר האב לבנו אמור לאמך לעשות עדשים, הוא אומר לה עשי קטניות והיא עושה עדשים).

אמר ליה, איעליא לך אמך, אמר ליה, אנא הוא דקא אפיכנא לה.

אמר ליה, היינו דקא אמרי אינשי, דנפיק מינך טעמא מלפך, (פירש רש"י פעמים שהבן מחכים את אביו אני היה לי לעשות כן), את לא תעביד הכי, שנאמר: **"למדו לשונם דבר שקר"**, ע"כ,

בגמרא חגיגה מובא הפסוק דובר שקרים וגו'

איתא בגמרא (חגיגה י"ד ב') תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן, בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא, אמר להם רבי עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור (שנראים כמו מים צלולים) אל תאמרו מים מים, משום שנאמר **"דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"**,

ביאור השינו בפסוקים שאמר חז"ל

יש לבאר למה שינה בפסוקים, שבגמרא סוכה ובגמרא יבמות הביאו את הפסוק מירמיהו **"למדו לשונם"** ובגמרא חגיגה הביאו את הפסוק מתהלים **"דובר שקרים"**

אפשר לומר, משום שבגמרא בסוכה ובגמרא ביבמות מדובר בלימוד של ילדים, ולכן הביאו הפסוק **"למדו לשונם דבר שקר"**, שהוא לשון למוד,

ובגמרא חגיגה, מכיון ואין מדובר בחינוך הילדים, לכן היה מביא הפסוק **"דובר שקרים"** וגו'.

* * * * *

הקיתון ששפך רבו על פניו אפשר שהוא הכוס שמזג לרבו בניסוך המים

איתא בגמרא, (סוכה כ"ח ע"ב), ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות וכו', משלו משל למה

הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו, ע"כ,

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) מפני מה אמרה תורה **נסכו מים בחג** אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ע"כ,

אפשר לפרש, כי מזיגת כוס לרבו הוא, המים של ניסוך המים, שהם באים כדי שיתברכו הגשמים, ואם ירדו בחג, אינם גשמי ברכה,

וע"ז אמר, שאותם המים שבאתם למזוג כוס לרבו, בניסוך המים, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, אותם המים שפך לו חזרה, שאינם גשמי ברכה בחג.

* * * * *

שימני כחותם על לבך וגו' מים רבים לא יוכלו את האהבה

כתיב (שיר השירים פרק ח' ו') **"שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתי, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה,**

יש לרמז, כי גם אם מים רבים יירדו בסוכות שאינם סימן ברכה, הם לא יוכלו לכבות את האהבה לה'

* * * * *

קושיית הרמב"ם בהבדל בין ד' מינים שבלולב לתפילין ותירוץ נאה

איתא בגמרא, (מנחות כ"ז ע"א) ד' מינים שבלולב מעכבין זה את, ופירש הרמב"ם בפירוש המשניות שם, ודע, שאם יש ברשותו ד' מינים שבלולב, יכול ליטול אותן אחד אחד, ויוצא בהן ידי חובתו. והעיכוב הוא רק אם אין בידו את הד' מינים, אבל אם יש בידו ולקח אחד אחרי השני אינו מעכב,

איתא בגמרא (מנחות ל"ח ע"א), תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש, ושל ראש אינה מעכבת את של יד,

ופירש הרמב"ם בפיה"מ שם, ומה שאמרו תפלה של יד אינה מעכבת של ראש, על מנת שיהיו אצלו שתיהן, אבל אם אין אצלו אלא

יש להבין, מדוע נקט הפייטן את שמירת השבת, כאן בהושענות, בלשון "נצורה", דייקא,

אפשר לומר, מכיוון דבשבת אין נוטלים את ארבעת המינים, וכדי להזכיר בהושענות את ארבעת המינים, אומרים בלשון "נצור, משום שבארבעת המינים אנו מוצאים את הלשון נצור, כדלקמן,

איתא במדרש (ויקרא רבה פרשה ל' פסקה י"ד) רבי מני פתח, כתיב (תהלים ל"ה), "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב,

השדרה דומה לשדרה של אדם,

וההדס דומה לעין,

וערבה דומה לפה,

והאתרוג דומה ללב,

אמר דוד, אין בכל האיברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי כל עצמותי תאמרנה, ע"כ,

בכל אלו הארבעה, מצינו הלשון נצור,

הדס דומה לעין, ומצאנו, יצרנהו כאישון עינו (דברים ל"ב),

ערבה דומה לפה, ומצאנו, נצור לשונך מרע (תהילים ל"ד),

אתרוג דומה ללב, ומצאנו, מכל משמר נצור לבך (משלי ד' כ"ג),

לולב דומה לשדרה של אדם, ומצאנו, שהשדרה של אדם דומה ללולב, כדלהלן,

כתיב (שיר השירים ז' ח'), זאת קומתך דמתה לתמר, כתב רש"י, ראינו נוי קומתך בימי נבוכדנצר, שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם, ואת עומדת מולו בקומה זקופה כתמר הזה. ע"כ,

ובנבוכדנצר מצינו הלשון נצור, בפסוק שאומר הנביא (נחום ב' ב'), עֲלָה מִפִּיץ עַל פְּנִיךָ נָצוֹר מְצוֹרָה, וברש"י, נצור מצורה, נבוכדנצר מלך בבל, שהוא צר עליו. אי"כ נצור מצורה הוא נבוכדנצר,

של ראש או של יד, אז אין מותר לו להניחה עד שיעשה האחרת, והוא כן מעכב, רק אם שתיים בידו והניח אחד אחר השני, אז אינו מעכב,

קושיית הרמב"ם בשינוי הלשון בגמרא כשאין הבדל הלכתי בדינים

אבל יש לך להקשות, על הבדל הלשון במשנה, בין ארבעה מינים, שכתב שמעכבין, לבין תפילין שכתב שאין מעכבין, מכיוון ובשניהם הדין הוא, כי העיכוב הוא רק כאשר אין לו את כל המינים, או את שני התפילין, אבל כאשר יש לו את שני התפילין, או את כל המינים אינם מעכבין, ומתרץ עיי"ש.

תירוץ לקושיית הרמב"ם ע"ד הדרוש

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, אלו התפילין, כי התפילין מביאים שיראו עליך את שם ה', ויראו ממך,

בארבעת המינים נאמר, ולידע איך שמך נקרא עלי, ויראו מגשת אלי, שגם ארבעת המינים מביאים, שיראו עליך את שם ה' ויראו ממך,

אך ההבדל הוא, שבארבעת המינים, נאמר תקרב אחד אל אחד והיו לאחדים בידי, ולידע איך שמך נקרא עלי ויראו מגשת אלי, כלומר, רק כאשר כולם יחד רק אז יודעים איך שמך נקרא עלי, ולכן אמרה המשנה, מעכבין זה את זה,

משא"כ בתפילין, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' וכו', אמרו חז"ל אלו תפילין שבראש, כי מספיק רק תפילה אחת כדי לידע איך שמך נקרא עלי, ולכן אמרה המשנה הלשון אין מעכבין זה את זה.

* * * * *

הושענא אום נצורה נקט השבת בלשון נצורה דייקא

בתפילת הושענות לשבת, נאמר, אום נצורה כבבת, בוננת בדת נפש משיבת. גומרת הלכות שבת,

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב) **אמר רבי זירא**, לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. **מאי טעמא**, דינוקא מקנא קני, אקנויי לא מקני, **ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו**.

קושיית הר"ן

מקשה הר"ן, הרי האב נותן לבנו הלולב **במתנה ע"מ להחזיר**, ומכיון והקטן אינו יכול להחזיר, משום דמקני קני אקנויי לא מקני, ואין יכול להתקיים התנאי, וממילא הקטן אינו קונה, א"כ הלולב נשאר של האב ויכול לצאת י"ח, וא"כ למה אומרת הגמרא לא ליקני וכו', ומתרץ עיי"ש,

ביאור נאה מהמהר"ץ חיות בקושיית הר"ן

בהמשך הגמרא, לא ליקני איניש לינוקא, אומר רבי זירא מימרא נוספת, לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה **שיקרא**,

מבאר המהר"ץ חיות, דבאמת עפ"י קושיית הר"ן האב **יוצא ידי חובה**, מכיון והוא נותן לתינוק במתנה ע"מ להחזיר, ומכיון והתינוק אינו יכול להחזיר הוא לא קנה והאב יוצא י"ח,

ומה שאמרו בגמרא **דקא נפיק בלולב שאינו שלו**, אין הכונה שהאב אינו יוצא, אלא, **שהתינוק אינו יוצא** י"ח מכיון שאינו יכול להחזיר ולכן התנאי לא קיים והתינוק אינו יוצא י"ח,

אולם קשה, כותב המהר"ץ חיות, כיון דהוי קטן, ואינו בתורת חיוב, **ותורת חינוך** שייך גם בזה, כיון דאם יהיה גדול יהיה יוצא במתנה ע"מ להחזיר, א"כ למה לא לתת לתינוק,

אלא צ"ל שלזה הוסיף ואמר רבי זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא,

מכיון והאב מבטיח לתינוק שנותן לו הלולב כדי לצאת, ובאמת אינו יוצא, שוב אתי לאגמורי שיקרא, ולכן אמר רבי זירא שלא יתן לו הלולב, משום שהתינוק חושב שהוא יוצא בזה י"ח ואין זה נכון, **ומלמדו שקר**, ע"כ דברי המהר"ץ חיות,

מבואר, למה נקט הפייטן בהושענות של שבת, בלשון הושענא אום **נצורה** דייקא. שכל הדי מינים מרומזים בלשון **נצור**.

* * * * *

ביאור בהושענא לשבת ממתנת עד כלות השבת

יש לשאול, בודאי צריך להמתין עד כלות השבת, אלא מה יחלל שבת,

יש לפרש על דרך יהא חלקי

איתא בגמרא (שבת דף קיח עמוד ב), ואמר רבי יוסי, יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי.

כתב רש"י ממכניסי שבת בטבריא - מפני שהיא עמוקה, ומחשכת מבעוד יום, וסבורין שחשכה, **וממוציאי שבת בצפורי** - שיושבת בראש ההר, ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול, ומאחרין לצאת.

והכי יש לפרש, **ממתנת עד כלות השבת**, עד שתצא השבת בצפורי, אפילו אם אינו נמצא שם.

* * * * *

איך נקטו חז"ל הלשון אשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב) **אמר רבי זירא**, לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. **מאי טעמא**, דינוקא מקנא קני, אקנויי לא מקני, **ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו**. ע"כ, **מבואר**, מכיון דהתינוק יכול לקנות ואינו יכול להקנות לאביו בחזרה, יוצא שהאב כשהוא מקבל חזרה מהתינוק, **אינו יוצא ידי חובה**,

הקושיא בלשון הגמרא

וקשה, איך אמר דקא "נפיק" **בלולב שאינו שלו**, שפירושו, **שיוצא ידי מצוה בלולב שאינו שלו**, הרי הדין **שאינו יוצא**, והיל"ל ואשתכח "דלא נפיק" משום שהלולב אינו שלו,

ביאור הגמרא בהקדם קושיית הר"ן וביאורו

ביאור במה שצעק אבי אבי רכב ישראל

נראה לי לומר עוד, דלפיכך כינה אלישע את אליהו רכב ישראל ופרשיו, לומר שלא היה מתפעל מהרכב אש, וסוסי אש, אלא, אתה הוא בעבורי רכב ישראל ופרשיו.

* * * * *

דברים נוראים מהזוהר הקדוש להושענא רבה ושמיני עצרת

איתא בזוהר (חלק ג דף ל"ב ע"א) האי יומא בשפוון תליא, (זה היום הושענא רבה, תלוי בתיקון הדיבור), בהאי יומא פקיד מלכא למיהב פתקין לסנטירא, (בזה היום מצווה המלך לתת את פסקי הדין להשוטר המוציא את פסקי הדין לפועל), ומסתיימי דינין, (ומסתיימים הדינים, ואין עוד פתחון פה למקטרג לקטרג), **ואסתיים ליסנא בישא מעלמא**, (ואז נסתם הלשון הרע והקטרוג של הס"מ המקטרג על העולם), ביומא קדמאה דירחא, (ביום הראשון של חודש תשרי), שירותא דדינא הוא, (אז הוא תחילת הדין), **וסיומא הוא בהאי יומא**, (והסיום הוא בזה היום של הושענא רבה),

תא חזי, (בא וראה), ביומא דא, (ביום הזה של הושענא רבה), שלמין ומסתיימי עמין, (מסיימים

אומות העולם), ברכאן דילהון, (את קבלת הברכות שלהם, שקיבלו ע"י השבעים פרים, שהקריבו עליהם בשבעת ימי חג הסוכות), ושראן בדינא, (ומעתה הם מתחילים בהנהגת הדין), **וישראל ביומא דא**, (אבל ישראל ביום הזה), מסיימי דינין דלהון, (מסיימים את המשכת ונתינת הדינים למלכות), **ושראן בברכתא**, (ועתה הם מתחילים בקבלת הברכות),

דהא ליומא אחרא, (כי ליום האחר שהוא שמיני עצרת), **זמינין לאשתעשעא במלכא**, (הם מוזמנים להשתעשע עם המלך ב"ה), **לנטלא מניה**, (כדי לקבל ממנו), **ברכאן לכל שתא**, (ברכות לכל ימות השנה),

ובהוא חדוותא, (ובאותה השמחה), **לא משתכחי במלכא**, (לא נמצאים עם המלך), **אלא ישראל בלחודייהו**, (אלא ישראל בלבדם), **ומאן דיתיב עם מלכא**, (ומי שיושב עם המלך),

ונטל ליה בלחודיה, (והמלך לוקח אותו לבדו לשבת עמו), **כל מה דבעי**, (כל מה שהוא רוצה), **שאיל ויהיב ליה**, (שואל ומבקש, וניתן לו מבית

לפי"ז מבואר כמין חומר הקושיא שהקשינו

לפי מה שנתבאר בכונת הגמרא שאמרה **ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו**, זה התינוק, כי הוא זה שיחשוב שהוא יוצא י"ח, מובן הלשון "ואשתכח דקא נפיק", ולא אמרו בלשון "ואשתכח דלא נפיק".

* * * * *

הושענא למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש ביאור מבעל דברי שאול

כתב בספר דברי שאול ממוהר"ר שאול יוסף **נתנזון** זצ"ל (חלק הדרשות, ד"ה, נראה עפ"י מ"ש במלכים ב' ב'), מה שאמר בהספד **על אביו** מוהר"ר ארי' לייבוש **נתנזון**, (ביום א' פר כי תשא תרל"ג בעיר לבוב), **דברים ששמע מאביו**, **על הכתוב** (במלכים ב' ב') שאמר אליהו הנביא **לאלישע**, "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, אם תראה אותי לוקח מאתך",

ביאור נפלא ויסוד מוסד בדברי הדברי שאול

וכך כתב, **כתיב** (מלכים ב' פרק ב'), "ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע, שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי,

ויאמר, הקשית לשאול, **אם תראה אותי לקח מאתך**, **יהי לך כן**, ואם אין, לא יהיה, ויהי המה הלכים הלך ודבר, והנה **רכב אש וסוסי אש** ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים, **ואלישע ראה** והוא מצעק, **אבי אבי רכב ישראל ופרשיו**, ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים",

והנה **ביאור הפסוק הלז** שמעתי **מכבוד אבי מורי הרב הגאון ז"ל הכ"מ שביאר**, שהכתוב מעיד על **גודל חכמת אלישע**, שהנה, מי שרואה **רכב אש וסוסי אש**, מה מאד **יתפעל לב אנושי ולא ירגיש כלל בשום דבר**, אבל אלישע, אף שראה זאת, **לא נתפעל מכל זה** רק מצעק **אבי אבי רכב ישראל ופרשיו**, שהרגיש בחסרון, עכ"ל, וזהו **אם תראה א-ו-ת-י**, ולא את רכב האש וסוסי האש, שהאדם מתפעל מזה, עכ"ד,

מבואר, שחכמתו היתה שלא היה נתפעל ממה שראה **רכב אש וסוסי אש**, רק את רבו אליהו היה רואה, ולפיכך זכה **לפי שניים ברוחך**, ולפיכך **נאמר עלה ונתעלה**, שהוא **פי שניים**,

המלך, **וכל מה דבעי**, (כל מה שהוא רוצה), **שאייל ויהיב ליה**, (שואל ומבקש, וניתן לו מבית המלך)

וזהו אך שמח לרבות לילי יו"ט אחרון, שיש כאן מיעוט לאוה"ע שמפסיקים לקבל.

* * * * *

רמז יש לג' פעמים בשנה שנוהגין לאכול קרעפלעך

כתיב (ישעיה נ"ח ה' הפטרת יו"כ) "הכזה יהיה צום אבחרהו **יום ענות** אדם נפשו **הלכף כאגמן** ראשו **ושק ואפר יציע**" וגוי "ומבשרך לא תתעלם"

אפשר לומר רמז לאכילת קרעפלעך, (הנקרא כיסונים) דוקא בימים של עיו"כ, פורים, והושע"ר,

משום שקרעפלעך עשויים ע"י בשר נעלם מן העין, ומצינו שלפני הפסוק **ומבשרך אל תתעלם**, כתיב **יום ענות** אדם נפשו, **הלכף כאגמן** ראשו, **ושק ואפר יציע**,

יום ענות, הרמז ליום כיפור,

הלכף כאגמן, רמז להושענא רבה, כדאיתא, (סוכה מ"ה ע"א), ילקוט שמעוני תהלים - פרק ק"ח - רמז תתעו). שנו רבותינו מורביות של ערבה מביאין וזוקפין אותם בצדי המזבח וראשיהם כפופים על גבי מזבח.

שק ואפר יציע, הרמז לפורים.

* * * * *

צילא דמהימנותא הוא ההכנה לחלק התורה בשמחת תורה

ע"ד אין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין, וע"ד תן חלק לשבעה וגם לשמונה

כל דבר שבא באופן קבוע, נראה שהוא בא בדרך הטבע, כגון, השמש שזורחת בכל יום בדרך קבע, דבר זה הופך להרגל,

וההרגל נעשה טבע אצל בני אדם, שטועים וחושבים שזהו מנהגו של עולם וזהו טבעו של עולם, אך חלילה לאיש ישראל מחשוב כדבר

המלך, ועל דא כתיב (ועל זה כתוב), (מלאכי א' ב') **אהבתי אתכם אמר ידו"ד וגו'**,

עפ"י דברים נשגבים אלו, ניתן לפרש הפסוקים,

כתיב (תהילים ל"א כ'), "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחסידים, בך, נגד בני אדם, תסתירים בסתר פניך, תצפנם בסכה מריב לשנות",

"טובך" יש לרמז, שהם ימים מט"ו תשרי עד כ"ב תשרי, וזהו טו-בך, ויש כאן רמז ליו"ט שני של גלויות, כמבואר לגבי פסח ושבועות שיש רמז ליו"ט שני,

"אשר צפנת ליראיך", הכוונה לסוכות, כמ"ש הכתוב, **תצפנם בסכה**,

"פעלת", הכוונה שניתן לפעול ישועות,

"לחוסים", לאלה החוסים עם המלך,

"ב"ך", בכ"ב בתשרי, שהוא שמיני עצרת, כמ"ש בזהר דלעיל,

ועפ"י הזוהר אפשר לבאר גם הכתוב, (שיר השירים פרק א') "הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה, ב"ך",

* * * * *

תירוץ הגאון מוילנא על הקושיא בלשון הגמרא ותירוץ נוסף

איתא בגמרא (סוכה מ"ח ע"א) והיית אך שמח, לרבות לילי יום טוב האחרון של חג, הכל תמיהין, הרי אכין ורקין מיעוטיין הן, ואיך זה בא כאן "אך" יצא לרבות,

ותירץ הגאון מוילנא, דבשבעת ימים של סוכות יש מצוות סוכה ולולב ושמחה, אך ביום השמיני נשאר רק שמחה ללא סוכה ולולב,

ולכן, אך בא למעט סוכה ולולב, וממילא נתרבה לילי יו"ט אחרון של חג, שממשיך השמחה, ללא סוכה ולולב, (מובא במהריץ חיות סוכה מ"ח).

ביאור נוסף עפ"י דברי הזוה"ק

אפשר לתרץ עוד, עפ"י דברי הזוהר שהבאנו לעיל (עמוד י"ג), כי בשמחת תורה העמים מפסיקים לקבל, ורק בני ישראל מוזמנים עם

ואמר ביום ההוא לפני ההקפות וביאור כל אחד ואחד מראה באצבעו

איתא בגמרא (תענית ל"א ע"א), עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות **מחול לצדיקים**, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד **מראה באצבעו**, **שנאמר** (ישעיהו כ"ה ט"ו) "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. ע"כ,

טעם למה שאומרים באתה הראת לפני ההקפות (ישעיהו כ"ט ה') "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו". **משום שהקב"ה הולך לעשות מחול לצדיקים בהקפות**. ויש לומר במחול זה "הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

ביאור מראה באצבעו ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (קידושין ל" ע"א), תנו רבנן, "ושננתם" שיהו דברי תורה **מחודדים בפיד**, שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, **אלא אמור לו מיד**, שנאמר, אמור לחכמה אחותי את וגו', ואומר, **קשרם על אצבעותיך** כתבם על לוח לבך, ע"כ,

כתב המהרש"א (קידושין ל" ע"ב ד"ה קשרם על אצבעותיך), כמה קראי מקמיה דהאי קרא כתיבי שם קשרם על גרורותיך גוי קשרם על

לבך גוי אבל מהאי קרא דמייתי משמע ליה דתהא רגיל ושגור **בידך כל כך** שתוכל להבין בהם בלי דיבור גם **ברמיזות יד ואצבע** דהיינו **קשרם על אצבעותיך**, עכ"ל המהרש"א,

מבואר, שכאשר הדבר ברור כל כך הוא מובן ע"י רמיזת יד ואצבע, כך אפשר לפרש, וכל אחד ואחד **מראה באצבעו**, הנה אלקינו זה וגו', ומשום שהדבר כל כך ברור שזה אלוקינו, אפשר להראותו באצבעו.

עוד יש לומר, שיהיו הדברים ברורים לך **לפינן מושננתם**, שהוא פרשת שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, וכשם שבא ללמד נמצא למד. שיהיה ברור לך ה' אחד.

הזה, כידועים הם דבריו הנוראים של הרמב"ן, שהם נר לרגלינו ואור לנתיבותינו,

כתב הרמב"ן (פרשת בא, פרק י"ג פסוק ט"ז) שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם,

לפיכך הסוכה שיש בה יציאה מן הקבע אל הארעי, היא זו שמסמלת את האמונה הטהורה, שכל דבר הוא ארעי ונס מחודש, ואין שום דבר של קבע בעולם, ולכן נקראת הסוכה "צילא דמהימנותא"

ביאור בדברי הרמב"ן שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו וכו'

בשמחת תורה, שאדם בא לקחת חלק בתורת משה רבינו, זה אחרי שבעת ימי הסוכה, **צילא דמהימנותא**, שבהם אנו רוצים לזכות לאמונה הטהורה ששום דבר אינו בדרך קבע ומנהגו של עולם, ואז אפשר לבוא ולקחת חלק בתורת משה רבינו, כמ"ש הרמב"ן, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, **שזהו בשמחת תורה**,

עד שנאמין, בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, **שזהו בחג הסוכות**,

ביאור הכתוב תן חלק לשבעה וגם לשמונה

איתא במדרש (קהלת רבה יא ב') **כתיב** (קהלת פרק י"א ב') "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", ר' לוי אמר תן חלק לשבעה אלו ז' ימי הסוכה, וגם לשמונה (במדבר כ"ט) "ביום שמיני עצרת", ע"כ,

וכך יש לפרש הפסוק הנדרש במדרש "תן חלק" זה החלק בתורת משה רבינו, כדאיתא (אבות ה' כ'), **תן חלקנו בתורתך**,

"לשבעה" אלו ז' ימי הסוכה, שבהם יש לנו את הזכיה לצאת מן הקבע ולזכות לאמונה אמיתית,

"וגם לשמונה" זהו "ביום שמיני עצרת" (במדבר כ"ט), שבו באים לקחת חלק בתורת משה, וזהו תן חלק לשבעה וגם לשמונה.

באין גבול לשמחתו של העני, החל להודות ולשבח להשי"ת שכך זימן לידו, ובעיקר שמחתו היתה בכך שהחנווני בעל הבית סומך עליו נותן לו בהקפה בתקווה שלאחרי החג יעשה את המוטל עליו בכדי שיוכל לשלם לבעה"ב,

שמחת החג שהיתה לעני באותו חג אין מילים שיוכלו לתאר, כעבור ימי החג, היה העני נמנע מלהראות אל בעל הבית, מכיוון ועדיין לא השיג את המעות שיש עליו לשלם לבעל הבית, אבל היה נחוש בדעתו לצאת ולמצוא איזה מלאכה שתוכל מעט לפרנסו, כי הרי בעה"ב סמך עלי ונתן לי בהקפה והאמין שאחרי החג אעשה את שלי,

וכך עשה חיפש ומצא כמ"ש יגעת ומצאת, ולאחר שהרויח כמה פרוטות וירא כי טוב, הרי מצא לו דרך חדשה, עד שהסיר מעליו את בגדי עניותו ויהי כאחד האדם, ע"כ

על פי מעשה זה אפשר לפרש את הלשון הקפה

אנחנו עניים בדעת התורה והחכמה, ובא בעה"ב בשמחת תורה ונותן לנו **תורה בהקפה**, וסומך עלינו שנבוא לשלם לו על מה שנתן לנו בהקפה וסומך שנתחיל לעסוק בתורתו, שלא נהיה עניי דעת,

איך נהיה כפויי טובה, ולא ניקח את עצמנו מיד אחרי החג למצוא דרך איך להשיב לבעה"ב על גמולו הטוב, בעיקר ע"כ שסומך ונותן לנו את **התורה בהקפה**,

בכך נתבאר כפתור ופרח מהו הלשון הקפה בשמחת תורה, שאז הוא התחלת התורה מחדש וגם עני בדעת יכול לבוא ולהצטרף.

* * * * *

על הסלע הך ויצאו מים, איך הזכיר חובת משה רבינו, כזכות

בתפילת גשם, זכור, משוי בתיבת גמא מן המים. נמו דלה דלה והשקה צאן מים. סגוליד עת צמאו למים. **על הסלע הך ויצאו מים**, בצדקו חון חשרת מים,

וקשה, למה היה מזכיר הפייטן את הכאת הסלע, שלכאורה נראה שהיה זה **חובה** ולא זכות, ואמר, **בצדקו חון חשרת מים**,

נגילה ונשמחה, נגיל ונשיש כי היא לנו עוז ואורה, ההבדל בין גיל לשמחה

כתיב (ישעיהו פרק כה פסוק ט) "ואמר ביום ההוא הנה אלקיניו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו **נגילה ונשמחה** בישועתו"

בפיוט שישו ושמחו בשמחת תורה וכו', **נגיל ונשיש** בזאת התורה, כי היא לנו **עוז ואורה** :

ההבדל בין גיל לשמחה

כתב מלבי"ם (ישעיהו פרק כה פסוק ט) **נגילה ונשמחה**. כבר בארתי למעלה (ט"ו י') **ההבדל בין שמחה וגיל**, גיל הוא מה שיגיל האדם על **בשורה שנתחדשה** לו, כמו המוצא מציאה וכדומה, ו**שמחה** היא שמחת הלב התמידית בעת טוב לו,

יש לומר, כי קודם ההקפות אומרים הפסוק נגילה ונשמחה הפזמון נוסד בלשון **גיל**, כי הוא על מה שיגיל האדם על בשורה שנתחדשה לו כמו המוצא מציאה, וכך יש לנו לשמוח על התורה כמי שנתחדשה לנו מחדש,

עוז לו בך רמז לשמחת תורה

יש לרמז "אשרי אדם עוז לו בך" אין עוז אלא תורה" (ביצה כ"ה, זבחים קט"ז) **ב"ך** מרמז לשמחת תורה שהוא **בכ"ב** בתשרי.

* * * * *

השם הקפה בש"ת מבואר ע"י מעשה העני שקיבל בהקפה

מעשה בעני הילך ולבוש בלויי סחבות שכל רכושו בעגלה המסתרכת לפניו, מאכלו משיירי מטבח הישיבה, ובהתקרב החג לרש אין כל,

ויהי היום, והעני עובר ליד הצרכניה השכונתית, ולפתע יוצא אליו בעל החנות וקורא לו,

בא היכנס וקח לך לכבוד החג מכל טוב, עומד לו העני תמה, אבל אין בידי פרוטה לפורטה שאוכל לשלם, אומר לו בעל הבית, אתה עכשיו תיקח בהקפה, ולאחר החג יהיה סיפק בידך ללכת ולחפש לך איזה עבודה כל שהיא שתוכל להתפרנס הימנה, וכך תוכל לשלם,

מה ענין ויאמר ה' מסיני לכאן, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה.

וכן שנינו בספרי, שהלך אל עשו אם יקבלו את התורה, והשיב עשו מה כתיב בה, אמר לו **לא תרצח** (שמות כ, יג), **לא תגזול** וגו'. אמר **עשו**, כל ברכתו שנתברך **ועל חרבך תחיה** (בראשית כז, מ), אמר **לישמעאל** שיקבל את התורה, אמר מה כתיב בה, אמר **לא תגנוב** (שמות כ, יג). אמר, כל ברכותיו אינו רק **והוא יהיה פרא אדם ידו בכל** (בראשית טז, יב), שיהיה מלסטם את הבריות, ואיך יקבל התורה. אמר לעמון ומואב שיקבלו את התורה, אמרו מה כתיב בה, אמר **לא תנאף**, (שמות כ, יג). אמרו, כל עצמן של אותה אומה של עריות הוא, דכתיב (בראשית יט, לו) **ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן**, היאך יקבלו את התורה:

ואף על גב דבקרא לא כתוב אלא שעיר ופארן, ובפרק קמא דעבודה זרה (ב ע"ב), נמי קאמר שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל אומה ולשון, **ומנא לן לומר כך**.

ונראה, דודאי היה הקדוש ברוך הוא מחזיר התורה **על כל האומות**, דאם לא כן, מאי שנא שהיה מחזיר אותה על עשו ועל ישמעאל - משום שלא יאמרו אם נתת לנו התורה היינו מקבלין, **שאר אומות נמי יאמרו כך**. אלא על כל אומה ולשון היה מחזיר.

וקרא דקאמר **וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן**, הכי קאמר, אחר שחזר על כל האומות ולא קבלוהו, בא אל עשו וישמעאל, כי אלו מסתבר יותר שיקבלוהו, שהם זרע אברהם, שקיים כל התורה (יומא כ"ח ע"ב),

והיה מחזיר עליהם **דרך מעלות**, מתחלה אל הרחוק, עד שבא אל עשו וישמעאל. והם היו ראויים לקבל אותה, מפני שהם זרע אברהם, ואפילו הכי לא קבלו אותה. ולפיכך **וזרח משעיר למו**, כיון דלא קבלו אף בני עשו - שוב אין מי שיקבל אותה, ובא אל ישראל מהר שעיר. וכן בפארן גם כן, שבסוף בא אל פארן, אמר אלו בני ישמעאל [ראוי] שיקבלו אותה, ולא קבלוהו. אז בא אל ישראל, כי מעכשיו לא נשאר אחד:

ומה שזכר עשו וישמעאל, מפני כי יש בעשו שאין בישמעאל, ויש בישמעאל שאין בעשו, ישמעאל נמול בתחלה (בראשית יז, כה), וקבל עליו בריתו של אברהם. ועשו אינו בן הפלגש, כמו ישמעאל שהיה בן הפלגש. ולפיכך באחרונה בא אל אלו שנים. והא דאמרין

וצריך לבאר הענין, עפ"י הא דאיתא בגמרא (סוטה ט"ו ע"א), דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב (תהלים ל"ג א') "רננו צדיקים בה' לישרים **נאוה תהלה**, אל תקרי **נאוה תהלה**, אלא **נוה תהלה זה משה, ודוד**, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם",

איתא במדרש, (מצאתי בפרשת דרכים, בדרוש השמיני עמוד צ"ח בד"ה עוד נקדים), אלמלא היה משה רבינו נכנס לא"י, לא היה נחרב בית המקדש, ולא היתה אומה ולשון שולטת בישראל, ע"כ,

ואיתא במדרש (איכ"ר ד' ט"ו) מזמור לאסף, קינה לאסף מבעי ליה, אלא על **ששפך חמתו על עצים ואבנים** ולא פגע בנפשות, ע"כ,

היוצא לנו מזה, כי דבר זה שלא נכנס משה רבינו לארץ ישראל, היה לטובתם של ישראל, **שלא פגע בנפשות**, כי אם היה מש"ר נכנס לארץ והיה בונה את בית המקדש, ואז לא היה נחרב הבית, **וח"ו היה פוגע בנפשות**, כמאמרם ז"ל,

לפ"י? יש לומר, שזה שמשה רבינו לא הכניסם לארץ, היה הצלתם של ישראל, והגורם לכך, שהוא **הכאת הסלע**, גם היה להצלתם של ישראל, והיה זה מסירות נפש של משה רבינו **שמסר נפשו בשביל כלל ישראל**,

ולזה הזכיר הפייטן, **זכותו של משה רבינו**, שמסר נפשו בשביל כלל ישראל בהכאתו בסלע, **על הסלע הך, ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים**.

* * * * *

הקב"ה חזר על כל אומה ולשון לפי שאין עונשין מן הדין, מהר"ל

כתיב (דברים - ל"ג ב') "ה' מסיני בא וזרח **משעיר למו**, הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש",

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב) ויאמר ה' **מסיני בא וזרח משעיר למו**, וכתיב אלוך מתימן יבוא וגו' מאי בעי **בשעיר** ומאי בעי **בפארן** אמר רבי יוחנן מלמד **שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון** ולא קבלוהו עד שבא אצל ישראל וקבלוהו, ע"כ,

כתב המהר"ל בספר גור אריה (דברים - ל"ג ב') פתח תחלה בשבחו של מקום כו'. דאם לא כן,

וארץ - כמו "עושה שמים וארץ", ע"י עשייתן קנאן להיות שלו, ע"כ, מבואר, דעושה שמים וארץ פירושו שעשאן להיות שלו, ואיך כתב מיד בהמשך (תהילים קט"ו ט"ז) השמים שמים לידוד והארץ נתן לבני אדם, וכתוב זה סותר לכאורה את הכתוב עושה שמים וארץ, שגם השמים וגם הארץ קנאן להיות שלו, כפירוש רש"י,

יש לבאר הכתובים כדלהלן

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"א) ר' לוי רמי, כתיב (תהלים כ"ד א') לה' הארץ ומלואה

וכתיב (תהלים קט"ו ט"ז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה,

פירוש, שקודם שעושה האדם ברכה על מה שאוכל, אין הקב"ה נותן לו את הארץ, רק לאחר שמברך, הקב"ה נותן את הארץ לבני אדם,

ביאור הכתוב ברוכים אתם לה' הכונה כשעושים ברכה לה'

ובכך מבואר הסתירה בפסוקים שהבאנו לעיל, ברוכים אתם לידוד, עשה שמים וארץ, שגם השמים וגם הארץ הם שלו, וכתיב והארץ נתן לבני אדם,

יש לפרש הכתוב ברוכים אתם לידוד, שכאשר אתם עושים ברכה לה', כמ"ש ברוכים אתם לידוד, אזי מה שעשה הקב"ה להיות שלו, נתן לבני אדם, בגלל הברכה שבירכו,

ובכך מבואר כי התירוץ של הגמרא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה, נמצא מפורש בפסוק.

ביאור הכתוב מבורכת ה' ארצו

וכך אפשר לפרש הפסוק, "מברכת ידוד ארצו", פירוש, שאחר שמברך את ה' אז הוא ארצו.

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק פקס 03-6161777, נייד 0527-616166 מייל y0527616166@gmail.com

בספרי שהשיב עשו מפני שנאמר לו "על חרבך תחיה", וכן ישמעאל מפני שנאמר לו "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", לא שהאומות האחרים שלא נתברכו בברכה הזאת לא היו משיבים כך, אלא רוצה לומר **אפילו אלו שהיו מזרע אברהם ויצחק, כיון שנתברכו בברכה הזאת שאינה הגונה וראויה, כל שכן האחרים, שלא נתברכו כלל, שנמצאו בהם כל אלו הדברים כולם,**

ואם תאמר, ומנא ליה לרז"ל לומר שהחזיר הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שמא לא החזיר רק על בני אברהם, וכיון דאינהו לא קבלוה, אחרים לא כל שכן.

ויש לומר, דזה לא יתכן, דהרי הם יהיו אומרים שהיו מקבלים אותם, ולא היה יכול לענוש את האומות - מה שלא קבלו את התורה - מכח קל וחומר.

דהא בפרק שור שנגח (בי"ק לח. ורש"י שם) מסיק דבשביל זה היה הקדוש ברוך הוא מתיר ממונן לישראל, ולא מענישין מכח קל וחומר. ולפיכך בודאי על כולם החזיר. אלא שכתיב בקרא "שעיר" ו"פארן", שהם האחרונים, דמסתברא שהם יקבלו אותה, עכ"ל המהר"ל.

* * * * *

הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת

יש לפרש שנקט לשון הווה, נופלת, ולא שנפלה ע"ד כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו. ולכן הוא לשון הווה.

* * * * *

ביאור הכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן ע"ד הכ' מבורכת ה' ארצו

כתיב (דברים פרק ל"ג יג) "וליוסף אמר מברכת ידוד ארצו",

כתיב (תהילים קט"ו ט"ז) "ברוכים אתם לידוד עשה שמים וארץ,

ביאור הכתוב עשה שמים וארץ, מצינו ברש"י על הפסוק (בראשית י"ד י"ט) "ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ", פירש רש"י (בראשית י"ד י"ט) קונה שמים